

İNCELEME KONUSU:

**6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNUNA GÖRE;
DİSİPLİNSİZLİĞİN KAST VEYA TAKSİRLE İŞLENEBİLECEĞİ KURALI:**

Hazırlayan

Avukat Orhan ÇELEN -ANKARA

Kanun Numarası : 6413
Kabul Tarihi : 31.1.2013
Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 16.2.2013 Sayı: 28561
Yayımlandığı Düstur : Tertip: 5 Cilt: 53

***

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Disiplinsizliğin oluşması ve disiplin cezalarının niteliği

MADDE 4 – (1) Disiplinsizlik; bu Kanunda ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde, kasten veya taksirle işlenebilir.

AÇIKLAMA:

I – DİSİPLİN SORUMLULUĞUNUN ESASLARI (KAST VE TAKSİR):

Maddenin birinci fıkrası ile, Kanunda ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde disiplinsizliklerin, kasten veya taksirle işlenebileceği belirtilmiştir. Disiplinsizliğin tanımında açıkça kasten işlenebileceği öngörülmüş ise bu disiplinsizliğin taksirle işlenmesi mümkün olmadığından, fıkra metnine "Bu Kanunda ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde" tabiri konularak bu konudaki karışıklığa mahal verilmemesi amaçlanmıştır. Örneğin; Kanunun 19 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a)

bendinde tanımlanmış olan emre itaatsizlik kasten işlenebilir. Kanunda açıkça kasten işleneceği yazılmamış olan disiplinsizlikler taksirle de işlenebilecektir. Ancak; disiplinsizlik yapan personelin taksire dayalı kusuru, Kanunun 6 ncı maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında takdir hakkının kullanılmasında amir tarafından dikkate alınacaktır(Madde Gerekçesi).

Maddenin birinci fıkrası ile, TSK.Dis.K.da ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde disiplinsizliklerin, kasten veya taksirle işlenebileceği belirtilmiştir. Benzer bir hükme, 7068 sayılı Genel Kolluk Dis.Hük.K.nun 4/1 inci maddesinde yer verilmiştir: “Disiplinsizlik kasten veya taksirle oluşabilir.” Ancak buradaki hüküm, genel bir kuralın ifadesinin tekrarıdır. Oysa TSK.Dis.K.nun 4/1 inci maddesindeki hüküm, Kanunda ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde disiplinsizliklerin, kasten veya taksirle işlenebileceği yönündedir. Nitekim, madde gerekçesinde bu hükmün içerdiği anlama yer verilmek suretiyle, hatalı algılamaların önüne geçilmek istenmiştir.

Gerekçede, Kanundaki bir disiplinsizliğin tanımında açıkça kasten işlenebileceği öngörülmüş ise bu disiplinsizliğin taksirle işlenmesinin mümkün olmayacağı; Kanunda açıkça kasten işleneceği yazılmamış olan disiplinsizliklerin ise taksirle de işlenebileceği ifade olunmuş ve hükmün ne anlama geldiği böylece izah olunmaya çalışılmıştır. 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri K.nun 4/1 maddesindeki kuralın aynı anlamı içerek şekilde düzenlenmiş olmaması yüzünden, TSK.Dis.K.nun 4/1 inci maddesindeki sonucu vermeyeceğini, dolayısıyla konunun ceza hukukunun suç genel teorisi gereğince çözümlenmesi gerekeceğini düşünmekteyiz.

Disiplinsizliklerden dolayı ceza sorumluluğunu doğuran ve etkileyen hallerle ilgili olarak TSK.Dis.K.da açık bir düzenleme mevcut değildir. Keza bu konuda Türk Ceza Kanunu, Askeri Ceza Kanunu ya da 477 sayılı Dis.Mah.K.na bir yollama da yapılmamıştır. Ancak ceza kanunlarında yer alan ve suç ve ceza teorisine yönelik hükümlerin, TSK.Dis.K.da yer alan hükümlerle ters düşmediği sürece uygulanabileceğinde kuşku yoktur.

Suç genel teorisi, hukuki bir kavram olarak suçun ne olduğunu, başka hukuka aykırı fiillerden ne şekilde ayrıldığını, suçun genel unsurlarının, suça etki eden sebeplerin, suçu cezalandırılabilir hale getiren şartların neler olduğunu, suçun ne zaman ortadan kalktığını inceler.

Bu aşamadan sonra ise, çeşitli suçları irdeleyerek hangi hukuki değeri korumak için meydana getirildiğini açıklar ve bu suçları tasnif eder. Suç, organik bir bütün olarak kısımlara bölünemeyeceği açık ise de, mantıki bir incelemeye tabi tutulması zorunluluğu, suçun unsurları itibariyle analizini gerekli kılar. Ve suç bu esasların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir hukuki fiildir.

Bu Kanunda disiplinsizlik kabul edilen eylemlerin karşılığı olan yaptırımların bir idari ceza niteliğinde olmaları yüzünden, suç ve ceza teorisinde geçerli olan bu hususların her bir disiplinsizlik yönünden analizi gerekir. Dolayısıyla TSK.Dis.K.nun disiplin ceza hükümlerinin bu yönlerden irdelenmesine gerek bulunmaktadır. Bu sebeple suç teorisi kapsamında incelemeye öncelikle suçun unsurları ile başlamak gerekir.

1. SUÇUN UNSURLARI:

765 sayılı mülga TCK'na göre suç; tipe uygun, hukuka aykırı, kusurlu bir hareket olarak tanımlanmaktaydı. 5237 sayılı yeni TCK'na göre ise suç, bir haksızlıktır. Her suç, bir haksızlık teşkil eder. Ancak, her haksızlık, suç oluşturmaz. Ceza hukukunda bir suçtan bahsedebilmek için, kanundaki tipe uygun, hukuka aykırı ve kusurlu bir hareketin varlığı gereklidir. Suçun bu geniş tanımlaması bize, haksızlık olarak suçun; maddi unsurları, manevi unsurları ve hukuka aykırılık unsuru bulunduğunu gösterir.

Suçun unsurları denildiğinde, bir fiilin suç sayılabilmesi için bulunması gerekli unsurlar anlaşılmaktadır. Bu bağlamda suçun unsurları, suç inceleme yöntemlerinde ele alınan kavramlardır ve bu unsurlar bir arada bulunmadıkça, bir fiili suç olarak nitelendirmek mümkün değildir.

Disiplin suçlarına ilişkin olarak ta, ceza hukuku ilkelerinden de istifade ile aynı ilkeleri ortaya koyabiliriz. Bunlar; maddi unsur, hukuka aykırılık unsuru ve manevi unsur (kusurluluktur).

Ceza sorumluluğu şahsidir(TCK. 20/1). Bu ilke, bireyin ancak iradi davranışı ile gerçekleştirdiği, kusurunun bulunduğu ve yasanın açıkça suç saydığı fiillerden sorumlu olmasını zorunlu kılar. Kişinin başkası tarafından gerçekleştirilen ve kusurlu bir davranışının bulunmadığı davranışlardan sorumlu tutulması mümkün değildir.

a. Maddi unsur:

Suçtan bahsedebilmek için, ortada failin bir davranışının olması, bunun dış dünyada bir değişikliğe sebep olması ve bu davranış ile dış dünyada meydana gelen değişiklik arasında bir nedensellik bağı kurulabilmesi gereklidir. Ceza hukukunda maddi unsur denilince; hareket, netice ve ikisi arasında bulunması gerekli olan illiyet (nedensellik) bağı anlaşılır. Bunların tamamı suçun maddi unsurunu oluşturur.

1) Fiil (hareket):

Ceza hukukunda suçun maddi unsuru, ortada bir fiilin bulunması şartını öngörür. Dış alemde bir fiil olarak ortaya çıkmayan bir fikir ya da niyet, ceza hukukunun dışında kalır ve suç oluşturmaz.

Fiil (hareket), suç olarak kabul edilen neticeyi oluşturan eylemdir ve insan bedeninin iradi işidir. Hareket, yapma ya da yapmama şeklinde ortaya çıkabilir. Yani fiil (hareket); icrai ya da ihmali olarak gerçekleştirilebilir. Bu durum disiplin hukukunda da bir farklılık göstermez.¹

---

¹ Sağlam, Mehmet: Türk Personel Hukukunda Disiplin Suç ve Cezalarına İlişkin Esaslar ve Uygulaması, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara 2003, IX+523s., s.52

Örneğin, TSK.Dis.K.nun uyarma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan emri mütalaa etmek(15/1-a) müspet/icrai hareketle işlenebilen, görevde kayıtsızlık(15/1-b) ise menfi/ihmali hareketle işlenebilen bir disiplinsizliktir.

Fiilin niteliği açısından suçlar; seçimlik suç ve sayısına göre (tek hareketli-birden fazla hareketli suçlar), şekline göre (icrai-ihmalî suç- ihmal benzeri suç), önemine göre (bağlı hareketli-serbest hareketli suç), icrasının süreklilik arz edip arzetmemesine göre (ani suç-mütemeadi suç) olarak ele alınmaktadır.

a) Hareketin sayısına göre suçlar (Tek hareketli ve birden fazla hareketli suçlar):

Tek hareketli suçlar, kanunun tek bir hareketi suçun oluşumu için yeterli gördüğü suçlardır. Örneğin, kasten adam öldürme(TCK. 81), yalan yere yemin(TCK. 275), hırsızlık(TCK. 141) gibi.

Birden fazla hareketli suçlar; birleşmiş hareketli suçlar, bölünebilen veya kesintili suçlar, seçimlik hareketli suçlar ve İtiyadi suçlar olarak sınıflandırılabilir. Bölünebilen veya kesintili suçlar, amaç elde edilmese dahi ilk hareketin yapılmasıyla tamamlanan suçlardır. Örneğin, iftira suçu(TCK. 267). Seçimlik hareketli suçlar, birden fazla hareketin birbirinden bağımsız olarak gösterilmesi ve bunlardan herhangi birinin işlenmesiyle oluşur. Örneğin, hakaret suçu(TCK. 125).

“İtiyadi suç”un oluşumu için fiilin bir defa değil, birkaç defa işlenmesi gerekmektedir. Eylem, failde itiyadın varlığını gösterecek şekilde belirli bir sayıda tekrarlanmalıdır. Suç, son hareketin yapıldığı anda tamamlanmış olur. İtiyadi suçlar basit ve nitelikli olmak üzere iki kısma ayrılır. Basit itiyadi suçta, suçun gerçekleşmesi belirli bir fiilin çeşitli defalar tekrarlanmasına bağlıdır. Buna karşılık nitelikli itiyadi suçta, suçun temel şekli bakımından itiyat aranmaz. Ancak itiyadın varlığı, cezanın artırılmasını gerektirir.

Ceza hukukunda suçun oluşumu için yasaklanan hareketin birden fazla tekrarlanmasını gerektiren itiyadi suçlara disiplin hukukunda da rastlanmaktadır. Örneğin, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan

aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek(20/1-a), disiplinsizliği alışkanlık hâline getirmek(20/1-f) gibi.

b) Hareketin şekline göre suçlar (İcrai ve ihmali suçlar, ihmal suretiyle icra suçları):

İcrai suçlar, yasak şeklinde ortaya çıkar ve toplum düzenini bozucu davranışların yapılmamasını emreden kurallara aykırılık oluşturur. Bunlar, yasaklama hükmünü ihlal eden olumlu davranışlardır. Örneğin; kasten adam öldürme(TCK. 81) hırsızlık suçu(TCK.141) gibi.

İhmali suçlar, emredici hukuk kuralına aykırılık oluşturan, olumsuz davranışlardır(saf-gerçek ihmali suç). Kanunun kişiden beklediğinin yapılmamış olması, kanunun emrine itaatsizlik edilmesi ihmali suç oluşturur. Bu suçlarda yasanın yapılmasını emrettiği hareketi gerçekleştirmekle yükümlü kimse, sadece hareketsiz kalabileceği gibi kendisinden beklenen davranışı yapmayıp bunun yerine başka bir icrai harekette bulunmuş da olabilir. İhmali suçlar; gerçek ihmali suçlar ve görünüşte ihmali suçlar (ihmal suretiyle icra suçları) olarak ikiye ayrılmaktadır. Kasten adam öldürme ve kasten yaralama suçları, ihmal suretiyle icra suçlarının örnekleridir. İcra suretiyle ihmal suçları ise, TCK'nın 83. maddesinde örneklenebilir.

c) Hareketin önemine göre suçlar (Serbest hareketli ve bağlı hareketli suçlar):

Serbest hareketli suçlar; suçun kanuni tanımında, o suçu oluşturan fiilin hangi hareketlerle işlenebileceği konusunda bir özelleştirmenin yapılmadığı hallerde söz konusu olur. Örneğin, görevi kötüye kullanma suçu(TCK 257/1). Bağlı hareketli suçlar; suçun kanuni tanımında, hangi tür hareketlerle icra edilebileceği belirtildiği suçlardır. Örneğin, irtikap suçu(TCK. 250).

d) Fiilin icrasının devam edip etmemesine göre suçlar (Ani ve mütemadi suçlar):

Ani suçlar; hareketin yapılmasıyla tamamlanan ve icrası devam etmeyen suçlardır. Ani suçlarda suç, ya hareketin yapılmasıyla (sırf hareket suçları) ya da

neticenin gerçekleşmesiyle (neticeli suçlar) tamamlanır ve biter. Neticeli suçlarda, neticenin icra hareketleri tamamlanır tamamlanmaz meydana gelmesi şart değildir. Netice, icra hareketleri tamamlandıktan bir süre sonra da meydana gelebilir. Önemli olan yukarıda da belirtildiği gibi neticenin bir müddet daha devam etmemesidir. Örneğin, kasten adam öldürme(TCK. 81), hakaret(TCK. 125) suçu.

Mütemadi suçlar; tipiklikteki hareketin yapılmasıyla tamamlanan ve icrası devam eden suçlardır. Örneğin; kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu(TCK. 109), suç işlemek için örgüt kurma(TCK. 220). Bu suçlar, sırf hareket suçlarıdır.²

Ceza hukukundaki suçların işlenmesi için tek bir hareketin yeterli olması, eylemin birden fazla tekrarlanmasının suçun oluşumuna etki etmeyeceğine ilişkin ilkesi, disiplin hukuku içinde geçerlidir. Örneğin, TSK.Dis.K.nun uyarma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık (15/1-c) disiplinsizliğinin tek bir hareket ile işlenmesi mümkündür.

2) Netice:

Netice, icrai ve ihmali olarak gerçekleştirilen hareketle meydana gelen dış alemdeki değişikliktir. Değişikliğin mutlaka maddi olması gerekmez. Ancak neticesiz suç olmaz. Yani ceza hukukunun ilgi alanına giren, kanunda gösterilen suç tiplerine uyan neticedir. Ancak bazı suçlarda fiil (hareket) ile netice birbirinden ayrılmaz. Hareketin yapılmasıyla netice meydana gelmiş olur.³ Burada önemli olan netice, suç tiplerinde tanımlanmış olan neticedir.

Netice ceza hukuku bakımından; kast, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suç, taksir, teşebbüs, nedensellik bağı, zamanaşımının başlaması, kesintisiz suç, suçun işlendiği yer ve zaman, suç sayısı, içtima gibi konularda başvurulan bir kavramdır.⁴ Netice unsuru açısından suçlar; neticenin belirlenmiş şekline göre (neticesi harekete

² Bkz: A.e.,

³ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Altıncı Bası, Kasım 2011, İstanbul, s.253

⁴ Hakeri, Hakan: Ceza Hukuku, 4. Baskı, Ankara Eylül 2005, Seçkin Yayınevi, s.105

bitişik-neticesi hareketten ayrılabilen) ve birden fazla neticelerin bir suç sayıldığı (seçimlik neticeli suç-tek neticeli suç, tehlike suçu-zarar suçu) durumlara göre tasnif edilmektedir.

a) Neticenin belirlenmiş şekline göre suçlar:⁵

(1) Neticesi harekete bitişik-Neticesi hareketten ayrılabilen suçlar:

Neticesi harekete bitişik suçlarda, hareketin yapılması ile netice de gerçekleşmiş olur. Örneğin, hakaret, sövme ve yalan yere tanıklık suçları. Neticesi harekete bitişik suçlarda, yasa da tarif edilen hareket yapılır yapılmaz suç da tamam olur. Neticesi hareketten ayrılabilen suçlarda ise, neticenin zaman ve yer bakımından hareketten sonra meydana geldiği hallerde söz konusu olur.

Doktrinde disiplin suçlarının tümünün neticesi harekete bitişik suçlar olduğu yönünde görüşler bulunmakta ise de, disiplin suçlarında neticesi hareketten ayrılabilen suçlara da rastlamak mümkündür. Örneğin, TSK.Dis.K.nun uyarma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak(15/1-e) neticesi harekete bitişik bir suçtur. Burada hareketin işlenmesiyle disiplinsizlik oluşur. Usulsüz şikâyetin haklı veya haksız olması ya da başka bir olumsuzluğa neden olması şartı aranmaz. Buna karşılık, mesai dışında aşırı alkol kullanımı(15/1-k) disiplinsizliğinin oluşumu için, salt hareketin işlenmesi yani mesai dışında sivil veya üniformalı olarak aşırı alkol alınması yeterli değildir. Kanun bu harekete ceza verilebilmesi için hareket sonrasında kişisel veya kurumsal imaj kaybı oluşturacak olumsuz davranışlarda bulunmak neticesinin de doğmuş olmasını şart kılmıştır.⁶

---

⁵ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.105 vd.

⁶ Sağlam, Mehmet: A.g.e., s.54

(2) Zarar suçu-Tehlike suçu:

Bazı suçların oluşumu için, kural olarak bir zararın meydana gelmesi şartı aranır. Bazılarında ise, zarar meydana gelmeden de, sadece bir tehlikenin meydana gelmesi ile suç oluşmuş sayılır.

Zarar suçlarında hareketin yöneldiği konuda bir zararın ortaya çıkması şartı arandığı halde, tehlike suçlarında suçun konusu üzerinde zarar tehlikesinin meydana gelmesi neticenin oluşması için kafidir.

Tehlike suçları, somut tehlike ve soyut tehlike suçları olarak ikiye ayrılır. Somut tehlike suçlarında gerçek bir zarar tehlikesinin meydana gelmesi gerekirken, soyut tehlike suçlarında hareketin yapılması yeterlidir. Örneğin, somut tehlike için TCK. 170/1 ve soyut tehlike için TCK. 170/2.

Ceza hukukundaki suçlarda, bir zararın meydana gelmesi halinde suçun oluşması esas olmakla birlikte, bazı suçlarda bir zarara meydana gelmeden de sadece bir tehlikenin ortaya çıkması durumunda suçun oluşacağı da kabul edilmektedir. Buna göre suçları, zarar suçları ve tehlike suçları olarak tasnif edebiliriz. Nedensellik bağında ise, failin cezalandırılabilmesi için meydana gelen neticenin failin eseri olması öngörülür.

(3) Kalkışma suçları (teşebbüs suçları):

Kanundaki suçlar, kural olarak tamamlanmış suç tipleri olarak belirlenmiştir. Ancak, kanun koyucu korumak istediği yararın önemine binaen, bir yararı daha kuvvetli korumak için failin cezalandırılmasını daha ön bir safhada tespit edebilir ve suç tipinin hazırlık hareketlerini veya teşebbüs durumunu tamamlamış suç gibi cezalandırabilir.⁷ Kanunumuzda suçun tam cezası ile cezalandırıldığı örnekler TCK.nun 262 ve 309 uncu maddelerinde yer almaktadır. Benzer şekilde As.C.K.nun 91/1 inci maddesinde de üst'e ve amire failen tarazuza teşebbüs edenlerin suç tamamlanmış gibi cezalandırılacağı öngörülmüştür. Bundan başka kalkışma suçlarında suçun icrasına veya kovuşturmayaya başlanmadan önce, failin

⁷ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.108

vazgeçmesini ve çekilmesini cezasızlık sebebi olarak açıkça tespit eden hükümler vardır. Örneğin, TCK. 316/2.

Doktrinde, ceza kanununda yer alan teşebbüse ilişkin kuralların disiplin hukukunda da uygulanabileceğine ilişkin görüşler mevcuttur.⁸ Ancak bunun yanında disiplin mevzuatında böyle bir düzenleme olmadığından yola çıkanlar ya da disiplin suçlarının tamamının neticesi harekete bitişik suçlar olduğunu ileri sürenler, burada teşebbüsün mümkün olamayacağını, yani disiplin hukukunda teşebbüsün cezalandırılmayacağını kabul ederler.⁹

Disiplin suçlarında da maddi unsur, failin failini öngördüğü gibi, bu hareketle meydana gelen dış alemde değişikliği (netice) de arar. Burada da netice, zarar veya tehlike şeklinde ortaya çıkabilir. Netice ile hareket olguları, disiplin açısından bitişiktir. Bu bitişik yapı, ceza hukukundaki teşebbüs aşamasında kalmış suç kavramının disiplin alanında olmasını engellemektedir. Yine disiplinsizlik oluşturan fiil ile sonunda ortaya çıkan neticenin, failin iradi hareketine bağlanması zorunludur(nedensellik bağı).

Esasen, disiplin suçlarına teşebbüsün mümkün olabilmesi için disiplin mevzuatında bu yönde bir düzenlemenin varlığı gerekir. Oysa, pozitif hukukumuzda henüz böyle bir düzenleme mevcut değildir.

(4) Netice sebebiyle ağırlaştırılmış suçlar:

Suçun meydana gelen netice itibariyle ağırlaşması ve bu sebeple failin daha ağır bir ceza ile cezalandırılmasını içerir. Bu halde, suçun basit şekli için belirli bir neticenin gerçekleşmesi ve failin kast veya en azından taksiri şartı aranır. Daha ağır neticenin gerçekleştiği durumlarda ise, kanun failin bunu istemiş veya bilmiş olmasını aramaz ve sadece bu neticenin gerçekleşmesini cezanın ağırlaştırılması

---

⁸ Kırmızıgül, Hüsamettin: Disiplin Suç ve Cezaları ve Denetim Yolları, İstanbul 1998, s.23 (Sağlam, Mehmet: A.g.e., s.55, dn.147'den)

⁹ Sağlam, Mehmet: A.g.e., s.54-55

için kafi görür. Örneğin, yaralama sonucu(TCK. 87/4) veya terk sonucu mağdurun ölmesi(TCK. 97/2) gibi.¹⁰

(5) Ani suç-Kesintisiz (mütemadi) suç ayrımı:

Neticenin gerçekleşmesi ile tamamlanan ve biten suçlara ani, neticenin gerçekleşip de devam ettiği suçlara kesintisiz suçlar denmektedir.

Suçun ne zaman tamamlanmış olduğu önemlidir, Örneğin, zamanaşımı süresinin başlatılabilmesi için tamamlanma anının bilinmesi elzemdir. Kesintisiz (mütemadi) suçlar, tamamlanmış halde devam edebilen suçlardır. Kesintisiz suç, kanundaki tanımındaki devamlılıktan anlaşılır. Kesintisiz suçlarda, ani suçlardan farklı olarak neticeye istenildiği zaman son verilebilir. Mesela firar suçlarında olduğu gibi.

Kesintisiz suçta suçun maddi hareketinin aralıksız devam etmesine karşın, zincirleme (müteselsil) suç meydana getiren hareketler bir defa suç unsurlarını ihlal edip suç tamamlandıktan sonra tekrar edilmektedir. Zincirleme suçta devam eden husus, suç işleme kararı olmakta, suçun maddi unsurlarında aralıklar bulunmaktadır. Oysa, kesintisiz suçta suçun maddi unsurlarında da devamlılık hali söz konusudur.¹¹

Mütemadi suç neticenin belli bir süre devam etmesiyle oluşan suçlardır. Ani suç ise neticenin doğmasıyla tamamlanan suçlardır.

Disiplin mevzuatımızda, genelde mütemadi suç türüne rastlanmamaktadır. Bunun istisnası, TSK.Dis.K.nun hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan kısa süreli kaçmak(19/1-b), izin süresini geçirmek(19/1-c)

---

¹⁰ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.109

¹¹ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.111-112

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan uzun süreli firar etmek(20/1-e) gibi disiplinsizliklerdir.¹²

b) Birden fazla neticelerin bir suç sayıldığı durumlar:¹³

Hareketin netice kısmına ilişkin olarak suçların içtimarı da incelenmelidir. Her bir suça ayrı ceza verilmesi ceza hukunun temel kuralıdır. Kural olarak kanuni tanımda yer alan her netice bir suça vücut verir. Ancak bu kuralın bazı istisnaları vardır. Bunlar; zincirleme suçlar, bileşik suçlar, geçitli suçlar ve fikri içtimadır. Disiplin hukukunda müteselsil suç¹⁴ ve mürekkep suç tiplerine rastlanmaz.

(1) Zincirleme suç: Her neticenin ayrı bir suç oluşturmasının ve failin kaç netice meydana getirmişse o kadar suç işlemiş sayılarak, her birinden dolayı ayrı ayrı ve bağımsız cezalara çarptırılmasının istisnalarından birisi müteselsil suç adı da verilen zincirleme suçlardır(TCK. 43/1).¹⁵

(2) Bileşik (karma) suç: Her neticenin bağımsız suç oluşturmasının bir başka istisnası da, bileşik suçtur. Kanundaki tarife uygun bir suç fiilini işleyebilmek için zorunlu olarak başka bir suç fiilini de işlemek gerekiyorsa bileşik (karma) suç söz konusudur ve bu halde faile her iki suçun değil, daha ağır suçun cezası verilir.

Bileşik suç, iki ayrı suçtan meydana gelir. Bu suçlardan biri diğerinin ya unsuru ya da ağırlatıcı sebebidir. Birincisinde, biri diğerinin unsurunu oluşturan iki suç

¹² Askerlikten kaçmak, askeri sadakat vazifesine karşı yapılan ve hizmet ve vazifeyi ağır surette ihlâl eden mütemadi bir suçtur(Taşkın, Rifat: 1946 yılına kadar bütün değişiklikleri Yargıtay içtihatlarını havi olan gerekçeli Askeri Ceza Kanunu, Şerh, Sekizinci Basım, Harp Okulu Basımevi, Ankara 1946, 295s. s.134) As.C.K.nun 66 ncı maddesinin bentlerinde düzenlenen firar ve izin tecavüzü suçlarının ani suçlardan olmayıp, mütemadi suçlardan olduğu doktrinde kabul görmüştür(Bkz. Erem, Faruk: T.C.K., C.1, Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 1976, s.379)

¹³ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.115 vd.

¹⁴ Sağlam, Mehmet: A.g.e., s.56-57

¹⁵ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.117

vardır. Bunlar birbiriyle kaynaşmış ve isimlerini dahi kaybederek müştereken tek bir suç olarak isimlendirilmişlerdir. Örneğin, yağma suç (TCK. 148), hırsızlık(TCK. 141) ve cebir(TCK. 108) veya tehdit(TCK. 106) suçlarının kaynaşması ile oluşmuş bir suç tipidir.¹⁶

İkinci halde ise, bir suç diğerinin ağırlatıcı sebebini meydana getirmektedir. Bu ahvalde, kendisinde ağırlatıcı sebep bulunan suçun niteliğinde ve adında bir değişiklik gözlenmez. Ancak artık bu suçun basit şekli değil, nitelikli şekli söz konusu olmaktadır. Konutta yağma suçu, yağma ve konut dokunulmazlığını ihlal suçlarının kaynaşmalarından ortaya çıkmıştır.

(3) Geçitli (müterakki) suç: Burada biri diğerini kapsayan iki suç vardır ve fail daha ağır suçu işlemek için daha hafif suçu da işlemek durumundadır. Örneğin, adam öldürme suçunu işleyen failin, aynı zamanda adam yaralamadan geçmek zorunda olması gibi. Benzer şekilde geçitli (müterakki) suçta da biri diğerini kapsayan iki suç vardır. Fail burada da daha ağır suçu işlemek için hafif suçtan geçmek zorundadır. Ancak karma suçta ağır suçun içinde eriyen hafif suç başka bir hukuki yararı zedelerken, geçitli (müterakki) suçta hem hafif hem de ağır suçun hukuki konuları aynıdır. Disiplin suçları içinde karma suç modeline uyan suç tipine rastlanmaz.

(4) Fikri içtima: Bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına neden olma şeklinde kendini gösterir. Fikri içtimada, failin ihlal ettiği birden fazla hükümden en ağır cezayı gerektiren hükmün cezası ile cezalandırılmasının yeterli olacağı açıklanmıştır.¹⁷

Failin tek hareketi sonucu oluşan neticenin, ceza kanununun birden fazla hükmünü ihlal etmesi fikri (şekli) içtima'yı oluşturur. Bu halde tek hareketle tek netice meydana gelmekte, ancak birden fazla suç hükmü ihlal edilmektedir. Fail

---

¹⁶ Hakeri, Hakan: A.e.,

¹⁷ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.118

ihlal edilen her suç hükmü için değil, en ağır cezası olan suç hükmüne göre cezalandırılmaktadır(TCK. 44).

Disiplin hukukunda, geçitli (müterakki) suç ve fikri içtima modellerine uyan suç tiplerine rastlanır. Fikri içtima durumunda, işlenen hareket sonucu ortaya çıkan tek netice, birden çok disiplinsizliğe temas etmekte ancak faile bunlardan en ağır olan disiplinsizliğin cezası verilmekte, hafif olan hükümden cezalandırılmamaktadır.¹⁸

TSK.Dis.K.nun; “Aynı fiil nedeniyle bu Kanunda yazılı disiplin cezalarından birden fazlası verilemez(md. 4/2)” ve yine, “Bir fiilin birden fazla disiplinsizlik teşkil etmesi hâlinde ağır olan disiplin cezası verilir(md. 4/3).” hükümleri de, buna işaret etmektedir.

3) Nedensellik ilişkisi:

Suçun maddi unsurunun mevcudiyetinden bahsedilebilmesi için, fiil (hareket) ile netice arasında bir sebep-sonuç ilişkisinin bulunması gereklidir. Buna nedensellik ilişkisi adı verilir. Bu keyfiyet, failin hareketten sorumlu tutulmasının kaynağını meydana getirir ve bu kavram hukuki olmayıp, mantıkidir. Bu konuda mantık kullanılarak, çeşitli olaylarda nedensellik bağının olup olmadığına karar verilir.¹⁹

Hareket ile netice arasında nedensellik bağının kurulması, hareketi gerçekleştirenin ceza hukuku alanında sorumluluğuna yeterli değildir. Ayrıca bu iradi hareketi yapan kişinin kusurlu olması de gereklidir. Ancak hareket ile netice arasında nedensellik ilişkisi yoksa maddi unsur oluşmayacağından, artık suçun diğer unsurlarının araştırılmasına ihtiyaç kalmayacaktır.²⁰

---

¹⁸ Sağlam, Mehmet: A.g.e., s.57-58

¹⁹ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Üçüncü Bası, İstanbul 2005, s.261

²⁰ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.e.

b. Hukuka aykırılık unsuru:

1) Kavram:

Ceza hukukunda failin tipikliği gerçekleştirilmesiyle, bu aşamada onun cezalandırılabilir bir hale geldiğini söyleyemeyiz. Cezalandırılabilme, failin tipik, hukuka aykırı ve kusurlu bir şekilde hareket etmesi sonucu ortaya çıkar. Bir fiilin hukuka aykırı olduğu konusunda verilecek kesin karar, ancak herhangi bir hukuka uygunluk sebebinin somut olayda bulunmaması halinde söz konusu olabilir.²¹

Hukuken korunan çıkarları ihlal eden eylem, hukuka aykırıdır. Bir eylemin karşılığında ceza yaptırımının bulunması, kural olarak onun hukuka aykırı olduğunu gösterir. Ancak bunun istisnaları vardır. Hukuka aykırı fiil, somut olaydaki özel sebeplerle hukuken hoş görülebilir veya yapılması emredilmiş olabilir. Bu takdirde hukuka aykırılık ortadan kalkar.²²

Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebepler, hukukun tüm dallarından kaynaklanabilir. Hukuka aykırılık için iki koşulun bulunması gerekir; ilki, fiil ile ceza hukuku kuralları arasında bir çelişki bulunmalı, ikincisi de, bu fiilin yapılmasına tüm hukuk düzeninde olanak veren başka bir kural (hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir sebep) bulunmamalıdır.²³

2) Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenler (Hukuka uygunluk sebepleri):

5237 sayılı TCK'da hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenler, kusurluluğu etkileyen hallerle beraber "ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler" başlığı altında tanzim olunmuşlardır. Eylemle hukuk düzeni arasındaki çelişkiyi, yani hukuka aykırılığı ortadan kaldıran ve eylemin baştan itibaren hukuka uygun şekilde

---

²¹ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.128

²² Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.280

²³ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.281

ortaya çıkmasını sağlayan nedenler, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenlerdir.²⁴

Hukuka uygunluk sebepleri sınırlı sayıda değildir. Örf ve adet hukuku ile de ortaya çıkabilirler. İhlal edilen hukuki yarara nazaran daha ağır basan bir yarar lehine faile tecavüz veya müdahale için müsaade edilen, meşru müdafaa ve zorunluluk hali gibi haller (Bkz: TCK. 24, 25, 26) ile ilgilinin rızası hali örnek sayılabilir.²⁵ Hukuka uygunluk sebebinin varlığı durumunda faile ceza verilemez. Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenler şunlardır:

1) Yasa hükmünü yerine getirme: Yasa hükmünü yerine getirmek amacıyla yapılan eylemler cezalandırılmaz. TCK.nun 24/1 inci maddesinde, “Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez” hükmü mevcuttur. Buradaki kanun, sadece ceza kanunu ile sınırlı değildir. Tüm yazılı hukuk kuralları bu kapsamda mütala edilir. Yasa bir kamu görevlisine belirli bir davranışta bulunma izni veriyorsa bir yetkinin kullanılmasından söz edilir. Bunun için faile bir emir vermiş olması gerekli değildir. Bu yetki, sadece yasa da belirlenen kişilerce kullanılması durumunda, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir neden oluşturur. Yasa, sivil bir vatandaşa belli bir davranışta bulunmak için izin veriyorsa bu takdirde de, bir hakkın kullanılmasından söz edilir(Bkz. TCK. 26/1).

2) Amirin emrini yerine getirme: Devlet hizmetlerinin yürütülmesinde, ast'ın amirin verdiği emri, verilen emir hukuk kurallarına uygun olduğu sürece yapması zorunludur. TCK.nun 24/2 inci maddesi, “Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.” hükmünü ihtiva etmektedir. Bu hüküm, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir nedendir. Bu hükme Anayasa'da da rastlamaktayız(Any. 137). Yasa hükmünün yerine getirilmesi ile yetkili merciinin emrinin yerine getirilmesi kavramları birbirinden farklıdır. Yasa hükmünün yerine getirilmesinde doğrudan yasanın bir emri devreye girerken, yetkili

---

²⁴ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.294

²⁵ Hakeri, Hakan: A.g.e., s.129

merciinin verdiği emrin yerine getirilmesinde, yetki veren yasaya dayanan amirin emri esas alınmaktadır. Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenlerin mevcudiyeti için, bir emrin bulunması, emri verenin yetkili olması, emrin yasalara uygun olması ve mere uyma zorunluluğunun bulunması koşulları aranır. Emir kavramı ile emirle ilgili esaslar aşağıda ana hatlarıyla açıklanmıştır:

a) Bir emrin varlığı: Emir, emir verme yetkisine sahip bir kimse tarafından belirli bir hareketin yapılması veya yapılmaması maksadıyla, ast durumunda bulunan kimseye yönelmiş ve açıklanmış bir irade açıklamasıdır. Emir ile askerlik hizmetine ilişkin hususların yapılması veya yapılmaması istenir. İç Hz.K.nun 8 inci maddesi de emri, "*Hizmete ait bir talep veya yasağın sözlü, yazılı ve sair surette ifadesidir*" şeklinde tarif etmektedir. Dolayısıyla hizmete ilişkin olmak temel koşuldur. Özel işlerin yapılması zımındaki talepler emir kabul edilemez. İç Hz.K.nun 16 ncı maddesi, amirin maiyetine hizmetle münasebeti olmayan emir veremeyeceğini öngörmüştür. Keza Dis.Mah.K.nun 53 ncü ve TSK.Dis.K.nun 18/1-c maddesi de bu tür davranışları cezai müeyyideye tabi tutmuştur.

b) Emrin bağlayıcı bir özellikte olması: Bir emrin yerine getirilmesi o emrin meşru olmasına bağlıdır. Meşru emirler, emrin yönelmiş olduğu kimseyi bağlayıcı nitelikte olurlar. Emrin meşru olması demek, emri veren ve emri yapan bakımından hukuka aykırı bir durumun olmaması demektir. Emrin meşru olması için üç şartın bulunması gerekir.²⁶

(1) Emrin yetkili amir tarafından verilmesi: T.C.K.nun 24/3 üncü maddesine göre; "*Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.*"

Yetkili bir merciden verilen emir diğer unsurlara da uygun olduğu takdirde meşru sayılır ve hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. İç Hz.K.nun 9 uncu maddesine göre amir; makam ve memuriyet itibariyle emretmek selâhiyetini haiz kimsedir.

---

²⁶ Bkz. Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Üçüncü Bası, İstanbul 2005 C.II, s. 93 vd.

Bunun emri altındakilere de maiyet denir. Öte yandan amir'in, emirlerini maiyetindeki her şahsa verebileceği, vazifelerin zamanında ve tam olarak yapılıp yapılmadığını takip ve yapılmasını teminle görevli olduğu İç Hz.K.nun 15 nci maddesi hükmü bulunmaktadır. Fesat ve isyan halinde bulunan birliklerde düzeni sağlamak, yağmacılığın önünü almak ve kaçak askerleri çevirmek için bu halleri gören her üst emir vermeye yetkili olduğu gibi (İç Hz.K. 23) disipline aykırı gördüğü her hale müdahaleye ve emir vermeye dahi her üst görevlidir(İç Hz.K. 24). Emrin yetkili amir tarafından verilip verilmediğini tayinde verilen emrin içeriğine bakmak gerekir. Emri verenin genel olarak emir vermeye yetkili olması yeterli değildir. Olaydaki emri vermeye kanunen yetkili olması gerekir.

(2) Ast'ın emri ifaya mecbur olması: T.C.K.nun 24/3 üncü maddesinde, bu şart'a da yer verilmiştir. Emrin yetkili amir tarafından verilmesi kadar verilen bu emrin yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olması da şarttır. Ast'ın, verilen emrin kendi yetki ve görev alanı içine girdiğini araştırması gerekir. Emri alan memurun o emri yerine getirmeye kendisini yetkili görmesi lazımdır. Emir ast'ın görevine girdiği takdirde, kendisi yönünden bağlayıcı bir nitelik taşır ve vazifenin ifası söz konusu olur.²⁷

(3) Emrin hukuka uygun olması: Verilen emrin yerine getirilmesi için hukuka uygun olması gereklidir. Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur(TCK. 24/3). Emrin meşruluğu yönünden, şekil ve muhteva itibarıyla hukuka uygun olması şarttır. Bir emrin yetkili merci tarafından verilmiş ve ast'ında bu emri ifaya mecbur olmasının yanında üçüncü bir şart olarak verilen emrin hukuka uygun olması gerekmektedir. Emri veren amir hukuka uygun hareket etmek zorundadır. Emri alan ast'ta, verilen emrin hukuka uygun olup olmadığını araştırmakla yükümlüdür. Ancak emrin hukuka uygunluğunun denetlenmesi kanun tarafından engellendiği hallerde, emrin yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur(TCK. 24/4).

---

²⁷ Bkz. Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir: A.g.e., C.II. s. 99

c) TSK. mevzuatı açısından emir: Emir: Hizmete ait bir talep veya yasağın sözle, yazı ile ve sair surette ifadesidir(İç Hz.K. 8). Emir, üstünlük yetki ve kudretini haiz bir merci tarafından, belirli bir hareketin yapılması veya yapılmaması maksadıyla, ast durumunda bulunan kimseye yönelmiş ve açıklanmış bir irade açıklaması²⁸ şeklinde açıklandığı gibi, üst yetkisini haiz bir iradenin, muayyen bir şeyin yapılması için asta hitap eden bir tezahürü olarak ta ifade edilmektedir.²⁹

İç Hz.K.nun 14 ncü maddesinin son fıkrasına göre, itaat hissini tehdit eden her türlü tezahürler, sözler, yazılar ve fiil ve hareketler cezai müeyyidelerle men olunur. İç Hz.K.nun 18 nci maddesi ise; amirin, maiyetine disiplini bozan fiil ve hareketlerinden dolayı disiplin cezaları vereceğini öngörmüştür. Askerlikte amir ve yetkili üstler tarafından verilen emirlerin yapılmaya ilişkin olanlarının yapılmaması, yapılmamaya ilişkin olanların yapılması emre itaatsizlik olarak nitelendirilir. Artık sadece savaş zamanında uygulanacak olan 477 sayılı Dis.Mah.K.nun 48 nci maddesi ve barış zamanında uygulanacak olan TSK.Dis.K.nun 19/1-a maddesi emre itaatsizliği, As.C.K.nun 87 nci maddesi ise emre itaatsizlikte ısrar suçunu tarif etmektedir. Bu maddelerde belirtildiği şekilde yetkili amir veya üstler tarafından verilen hizmete ilişkin emirlere itaatsizlik veya itaatsizlikte ısrar fiillerini işleyenler anılan kanun hükümlerine göre cezalandırılırlar(Bkz: As.C.K. 87, 88, 89; Dis.Mah.K. 48, TSK.Dis.K. 19/1-a).

(1) Emre itaatsizlik: 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 45/5 inci maddesiyle yapılan değişiklik gereği artık sadece savaş zamanında uygulanacak olan 477 sayılı Dis.Mah.K.nun 48 inci maddesinde düzenlenmiş bulunan emre itaatsizlik disiplin suçu; barış zamanında uygulama olanağı olan TSK.Dis.K.nun 19/1-a maddesinde bir disiplinsizlik türü olarak yeniden düzenlenmiştir.

²⁸ Dönmezer, Sulhi-Erman, Sahir: A.g.e., C.II, s. 77

²⁹ Erem, Faruk : Türk Ceza Kanunu, Genel Hükümler, Cilt 2, Onuncu Baskı, Ankara 1974, 561s., s.15.

Bu maddeye göre; “*Kasıtlı olarak hizmete ilişkin bir emri tam yapmamak ya da değiştirerek veya sınırını aşmak suretiyle yapmak*” eylemi emre itaatsizlik disiplin suçunu oluşturur ve hizmet yerini terk etmeme disiplin cezasını gerektirir(Bkz: md. 19/-a).

(2) Emre itaatsizlikte ısrar: As.C.K.nun 87/1 inci maddesine göre hizmete ilişkin bir emri hiç yapmayan asker kişilerin cezalandırılacağı öngörülmüştür. 87 inci maddenin 1. fıkrasında emre itaatsizlikte ısrar suçu şu şekilde tarif edilmiştir: “*Hizmete ilişkin emri hiç yapmayan asker kişiler bir aydan bir seneye kadar, emrin yerine getirilmesini söz veya fiili ile açıkça reddeden veya emir tekrar edildiği halde emri yerine getirmeyenler, üç aydan iki seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.*” As.C.K.nun 87 inci maddesinin birinci fıkrasına göre, emre itaatsizlikte ısrar suçu iki değişik şekilde işlenebilir: Bunlar şunlardır:

(a) Hizmete ilişkin bir emrin hiç yapılmamış olması: Birinci fıkranın ilk cümlesinde yer alan bu suçun oluşumu için hizmete ilişkin bir emrin varlığı ve bu emrin yerine getirecek olan asker kişi tarafından hiç yapılmamış olması şartları birlikte aranmakta ve yeterli görülmektedir. Bu takdirde faile, bir aydan bir seneye kadar ceza verilir. Maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinde yazılı suç, emre itaatsizlikte ısrar suçunun basit halidir. Bu suçun oluşumu için aranan özel unsurlar şunlardır: a. Hizmete ilişkin bir emrin varlığı, b. Emrin hiç yapılmamış olması.

(b) Emrin icrasının söz veya fiil ile açıkça reddedilmesi veya emir tekrar edildiği halde emrin yerine getirilmemiş olması: Birinci fıkranın ikinci cümlesinde yer alan bu durum, emre itaatsizlikte ısrar suçunun daha mevsuf bir halini içermektedir. Öncelikle, hizmete ilişkin bir emrin ve emri yerine getirmesi gereken asker kişinin varlığı gereklidir. Ayrıca bu asker kişinin, (emri hiç yapmaması yanında) söz veya fiili ile emri açıkça reddetmesi veya emir tekrar edildiği halde emri yerine getirmemesi gerekli bulunmaktadır. Maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yazılı suçun oluşumu için aranan özel unsurlar şunlardır: a. Hizmete ilişkin bir emrin varlığı, b. Emrin söz veya fiil ile açıkça reddedilmesi, veya c. Emir tekrar edildiği halde emrin yerine getirilmemiş olması.

d) Kanunsuz emir: Anayasamız, kanunsuz emrin yerine getirilmeyeceğini ve böyle bir emri alan memurun hareket tarzını gösterdikten başka konusu suç teşkil eden emrin hiçbir suretle yerine getirilmeyeceğini vurgulamıştır(Any. 137). Bu maddenin son fıkrasında ise, "Askeri hizmetlerin görülmesi... için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır." hükmüne yer verilmiştir. Anayasanın bu hükmünden, askerlik görevinin özelliği gereği hizmete ilişkin emirlerin kanuna ve nizama uygun olmasa bile yerine getirileceği sonucu çıkmaktadır. Bu husus İç Hz.Yönt.nin 33 ncü maddesinde de açık bir şekilde düzenlenmiştir.

6771 sayılı Kanun ile gerçekleşen Anayasa değişikliği ile halen kaldırılmış olan Askeri Yargıtay bir kararında; verilen emrin kanuna aykırı olmasının ifa zaruretini ortadan kaldırmayacağını belirtmiştir.³⁰ Diğer yandan 657 sayılı DMK.nun 11 inci maddesinde, memurun emrin meşruluğu konusunda tereddüte düşmesi halinde nasıl hareket edeceğini göstermektedir. Bu maddeye göre verilen emrin şekil ve muhteva bakımından Anayasa, kanun ve nizamla aykırı bulunduğu kanaatinde olan memur, bu durumu amirine bildirecektir, amir emrin icrası hususunda ısrar eder ve emrini yazı ile yenilirse memurun emrin kanuna aykırı olduğu hususundaki kanaatinde değişiklik olmasa da, emir yerine getirilir. Bu halde memur sorumlu olmaz ve sorumluluk emri verene ait olur. Ancak emir bir suç teşkil ediyorsa, memur bunu icra etmekten yasaklanmıştır ve buna rağmen memur emri yerine getirecek olursa cezalandırılır.³¹

İç Hz.K.nun 14 ncü maddesine göre ast; amir ve üstüne umumi adâp ve askeri usullere uygun tam bir hürmet göstermeğe, amirlerine mutlak surette itaate ve kanun ve nizamlarda gösterilen hallerde de üstlerine mutlak itaate mecburdur. Ast, muayyen olan vazifeleri, aldığı emri vaktinde yapar ve değiştirmez, haddini aşamaz. İcradan doğacak mesuliyetler emir verene aittir. İtaat hissini tehdit eden her türlü tezahürler, sözler, yazılar ve fiil ve hareketler cezai müeyyidelerle men olunur.

³⁰ As.Yrg.2.D., 23.12.1953, E.3384, K.3634

³¹ Dönmezer - Erman: A.g.e., C.II. s. 105.

As.C.K.nun 41 inci maddesinin 2 nci fıkrası ise; "*Hizmete müteallik hususlarda verilen emir bir suç teşkil ederse, bu suçun işlenmesinden emri veren mesuldür*" hükmünü ihtiva etmektedir. İç Hz.K., amirin verdiği emre mutlak surette, üstün verdiği emre ise kanun ve nizamda gösterilen hallerde itaat yükümlülüğünü kabul etmiştir.

Demek oluyor ki ast, emri verenin amir mi yoksa herhangi bir üst mü olduğunu inceleyecektir: Amir ise kesin, mutlak itaat kuralı geçerlidir; üst ise kanun ve nizamlara göre kendisine böyle bir emir vermeye yetkili olup olmadığını araştırarak, yetkili olduğuna kanaat getirirse, emre yine mutlak surette itaat edecektir. Aksi halde emri yerine getirmeyecektir.³²

Mutlak itaat prensibi, muhteva itibarıyla kanuna uygunluğu araştırmaktan astı yasaklamakta ise de, şekil uygunluğunu araştırmak ödevini kaldırmış değildir. Böyle olunca, asker kişi şekle, kanuna uygun olmayan, askerlik hizmetine ilişkin olmayan bir emri yerine getirecek olursa, sorumluluk hem emri veren üste, hem de kendisine ait olacaktır.³³ As.C.K.nun 41 nci maddesi gözönünde bulundurulduğunda şöyle bir sonuca ulaşılmaktadır:

1) *Hizmete ilişkin olarak yetkili amir tarafından verilen her türlü emrin ifası zaruridir*: Emir muhteva olarak kanuna aykırı bile olsa ast mutlak itaatle yükümlüdür. Ancak emrin, "*adli veya askeri bir suç maksadını ihtiva eden bir fiille müteallik olduğu*" ast tarafından bilinmekte ise, emri ifa etmek astı sorumluluktan kurtarmaz(As.C.K. 41/3-B). Ancak bu durumda bile muhteva hakkında tereddüt ve yanılma halinde ast cezalandırılmaz. Emrin muhtevasının bir suç teşkil ettiğini bildiği takdirde astın sorumluluğu esas olur.³⁴

---

³² Bkz. Erman, Sahir: Askeri Ceza Hukuku, Umumi Kısım ve Usul, 7. Baskı, İst. 1983, s.178.

³³ Dönmezer - Erman : A.g.e., C.II, s. 107.

³⁴ Dönmezer - Erman : A.g.e., C.II, s. 108

Diğer yandan, sadece savaş zamanında uygulama olanağı olan 477 sayılı Dis.Mah.K.nun 48 nci maddesine göre verilen emrin ast tarafından sınırının aşılması hali de cezayı müstelzim kılınmıştır. Ayrıca TSK. Disiplin Kanunu'nun 15 inci maddesinin 1/c fıkrasında; emri mütala etmek disiplinsizliğinin uyarma cezasını gerektirdiği görülmektedir. Buna göre; *“usulüne uygun olarak kendisine verilmiş olan bir emir üzerine; emrin uygun olmadığı, yanlış verildiği, yapılamayacağı ve benzeri şekillerde amirini alenen eleştirmek veya amire karşı itirazda bulunmak”* söz konusu idari cezanın konusunu oluşturmaktadır.

2) *Verilen emrin şeklen kanuna uygunluğunu araştırma hak ve görevi ortadan kalkmamıştır:* Şekil yönünden kanuna aykırı bir emri yerine getiren bir ast bundan dolayı sorumlu olur. Meğer ki, kanuna uygunluk bakımından yanılmış olsun ve yanılmaya ait şartlarda olayda varsa sorumluluğu ortadan kalkar.³⁵

Memurun işlediği fiilin hukuka aykırı olması gerekir. Ancak emir vermeye yetkili amirin emirlerine uymak mecburiyeti, disiplin hukuku yönünden hukuka uygunluk sebebi kabul edilir. Bunun sınırı ise, kanunsuz emir ve ona dair ilkelerdir.³⁶

Disiplin hukuku yönünden de, konusu suç teşkil etmemek şartıyla aldığı kanunsuz emre itiraz eden, ancak amirinden aldığı yazılı emir ile bu emri yerine getiren memurun disiplin suçu işlediğinden söz edilemez. Bu hüküm, memur yönünden hukuka uygunluk sebebidir(Bkz. As.C.K. 41/2, 41/3).

3) *Yasal (meşru) savunma:* Yasal (meşru) savunma, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenlerden birisidir. TCK.nun 25/1 inci maddesine göre; *“Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”* Meşru savunma durumunda eylemin hukuka aykırı olmayacağına ilişkin durum, bazı şartlara bağlı kılınmıştır. Bunlar; Haksız bir saldırı bulunması, saldırının hakka

---

³⁵ Dönmezer - Erman: A.e.,

³⁶ Sancaktar, Oğuz: Memur Hukuku, Eskişehir, 2010., s.290

yönelik olması, savunmada zorunluluk olması, saldırı ile savunmanın orantılı olmasıdır. Meşru müdafaa durumunda eğer savunma sınırı mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmişse, meşru müdafaa da bulunan kişiye ceza verilemez(TCK 27/son).

4) *Zorda kalma (zorunluluk hali):* Zorda kalma hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenlerdendir. TCK.nun 25/23 inci fıkrasına göre; “*Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*”

Hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk hali, tanzim şekli bakımından yasal (meşru) savunmaya yaklaşan ancak bazı noktalarda açıkça ondan ayrılan bir kavramdır. Öncelikle, yasal (meşru) savunmada bir saldırı söz konusu iken zorunluluk halinde bir saldırı değil, bir tehlike söz konusudur.³⁷ Zorunluluk halinin koşulları; muhakkak ve ağır bir tehlikenin varlığı, tehlikeden başka türlü kaçınılamaması, tehlikeye karşı koyma görevinin bulunmaması, yapılan hareketle tehlike arasında orantı olmasıdır.

5) *İlgilinin (mağdurun) Rızası:* Tasarruf yetkisinin bulunduğu konularda ilgilinin (mağdurun) rıza göstermesi halinde, eylemin suç oluşturmayacağı kabul edilir. TCK.de hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir neden olarak ilgilinin (mağdurun) rızasına yer verilmiştir. TCK.nun 26/2 inci maddesine göre; “*Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*”

---

³⁷ Özbek, Veli Özer-Doğan, Koray: “Zorunluluk Halinin (TCK m.25/2) Hukuki Niteliği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S.2, 2007, s.207, <http://webb.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz9-2/ozbekdogan.pdf>, s: Erişim T: 22.9.2020

İlgilinin rızasının koşulları; rıza gösterme yeteneğinin bulunması, rızanın açıklanması, rıza konusunun tasarruf edilebilen bir hak olmasıdır. Mağdurun şahıs olması durumunda rızası bir hukuka uygunluk sebebidir. Genel bir düzenleme yoksa da, bir çok suç tipinin tanımında bu sonucu ortaya çıkaran düzenlemeler vardır. Oysa disiplin suçlarında mağdur daima devlettir. Disiplin suçunun üzerinde işlendiği kişi suçun tarafı konumunda değildir. Suçun tarafı, mağdur konumunda olan kamu idaresidir. Dolayısıyla kamu idarelerinin suçun mağduru olarak disiplin suçuna rıza göstermeleri mümkün değildir ve bu durum hukuka uygunluk sebebi oluşturmaz.

6) *Hakkın Kullanılması*: TCK.nun 26/1 inci fıkrasına göre; “*Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez*”. Hakkın kullanılması 765 sayılı TCK.da yer almamaktaydı. Ancak hukuk düzenince tanınan bir hakkın kullanılmasının, bu hakkın sahibinin cezalandırılmasını öngörmeyeceği kabul edilmekteydi. Hakkın kullanılması başkalarının zarar görmesine sebep olsa bile, eylemi hukuka uygun hale getiren bir durum olarak kabul eder.³⁸ Bir hakkın kullanılmasının hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir neden kabul edilebilmesi için koşullar şunlardır; Sübjektif bir hakkın kullanılması, bu hakkın fail tarafından doğrudan doğruya kullanılabilmesi, hakkın hakkı doğuran nedenin belirttiği sınırla içinde kullanılması, hakkın kullanılması ile işlenen suç arasında düşünsel bir bağlantı olmasıdır.³⁹

TSK.Dis.K.da da, hukuken tanınmış bir hakkın ya da yetkinin kullanılması halinde hukuka uygunluk sebebinden söz edilebilir. Örneğin, uyarma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan emri mütalaa etmek disiplinsizliğinde; amir tarafından karar verilene kadar astın fikrini savunması veya emrin kanunsuz olduğu hususundaki kanaatini belirtmek için amire yaptığı itirazın, bu bent kapsamında disiplinsizlik teşkil etmeyeceği vurgulanmıştır. Bu durum hukuken asta tanınan bir hukuka uygunluk sebebidir. Keza aynı maddede yer alan, görevde kayıtsızlık disiplinsizliğinde de; görevdeyken, yetkili makamlar tarafından izin verilen durumlar

³⁸ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.328

³⁹ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.331

söz konusu olduğunda görevle veya askeri hizmetle ilgisi olmayan işlerle uğraşmak eylemi, bir disiplinsizlik oluşturmaz. Yine mesai çizelgesine uymamak disiplinsizliğinde (md. 15/1-ç), askeri şahısa bu konuda izin verilen hallerde, mesaiye geç gelmek veya erken ayrılmak veya günlük mesai çizelgesine riayet etmemek disiplinsizliği oluşmayacaktır.

c. Kusurluluk (manevi) unsuru:

Kusurluluk, failin eylemini (hareket ve neticeyi) kasten veya taksirle gerçekleştirmiş olmasıdır. Fail ve failin yaptığı hareketin (şekli suçlar) veya bu hareketten meydana gelen netice (neticeli suçlar) olmadan, suçtan bahsedilemez. Bununla beraber, fail ile hareket ve neticenin varlığı da suçun oluşması için yeterli değildir. Ayrıca şekli suçlarda fail ve hareket, neticeli suçlarda ise fail ile hareket ve netice arasında manevi bir irtibatın bulunması zorunludur. Bu ilişkiye doktrinde, manevi unsur, sübjektif unsur, kusur ya da kusurluluk adı verilmektedir. Fail ile hareket ve netice arasında aranan bu manevi irtibat, kast ve taksir şeklinde kendisini gösterir. Bu durum, eylemin suç oluşturması için iradi olması gerektiğini ifade eder.⁴⁰

Kural olarak, kast ve taksir ile hareket eden fail kınanabilir ve cezalandırılabilir. Fakat bazı durumlarda kast ve taksirle gerçekleşen eylemlerin kınanmayabileceği (cezalandırılmayacağı) hallerde söz konusu olabilir. Failin kınanmasına neden olan hususlar eylemle değil, failin özellikleri (kusur yeteneği) ile ilgili olup, bu bağlamda kast, taksir ve kınanabilirlik farklı anlamlar içeren kavramlardır. Dolayısıyla suçun manevi unsuru başlığı altında kast, taksir ve kınanabilirlik (cezalandırılma) durumu incelenir.⁴¹

Genelde kast ve taksir aynı başlık altında, kınanabilirliği (cezalandırılmayı) etkileyen haller ise ayrı başlık altında incelenmektedir. Kusur yeteneğini etkileyen haller denilen yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik gibi hallerin eylemle

---

⁴⁰ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.345

⁴¹ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.346

değil, faile ilişkin özellikler olduğu, kusur yeteneğinin, suçun bir unsuru değil, adeta kast ve taksirin ön şartı özelliğini ihtiva ettiği doktrinde belirtilmektedir.⁴²

5237 sayılı TCK.da, “Ceza sorumluluğunun esasları” üst başlığı altında, kast-taksir bir alt başlık, ceza sorumluluğunu kaldıran ve azaltan nedenler ise ayrı bir alt başlıktır. Ceza sorumluluğunun esası, kast ve taksir olarak gösterilmiştir(TCK. 21, 22). Buna doktrinde manevi unsur denilmektedir. Bu unsur gerçekleşmeden bir suçtan bahsedilemez. Failin cezalandırılmasını etkileyecek haller ise, suçun oluşumuna değil, ceza verilmesine etki edecek hallerdir. Bu hallerde doktrinde, kusur yeteneğini veya kusurluluğu etkileyen haller olarak isimlendirilir.⁴³

Buna göre manevi unsuru iki noktada ele alabiliriz: Öncelikle failin kusurlu bir şekilde hareket etmeye ehil olması (isnat yeteneği), ikinci olarak, somut fiilde, olayda kusurlu bir şekilde hareket etmesi gerekliliği. Manevi unsurun ikinci ögesi olan kusurluluk, “Kanunun suç saydığı bir fiil ve onu meydana getiren hareketin neticelerini bilerek ve isteyerek işleme iradesi” (kast) dir.

1) İsnat (kusur) yeteneği:

Bir kişinin işlediği bir fiilden dolayı sorumlu olabilmesi için toplumsal yaşamın gereklerini doğru kavrama ve buna göre davranma yeteneği bulunması gerekir. Yani, bir kimsenin yaptığı eyleminden dolayı cezalandırılabilmesi için anlama ve isteme kabiliyetine (isnat yeteneğine) sahip olması gerekir.

Anlama ve isteme kabiliyetine sahip olmayan bir kimsenin, kusur yeteneğine sahip olduğu söylenemez. Zira kusur yeteneği, kişinin düşünsel anlamda belli bir olgunlukta olmasını öngörür. Ancak bu dahi yeterli değildir; ayrıca kişinin iradi olarak hareket edebilme yeteneğinin de olması gerekir. Tehditle bir hareketi yapan kişinin, o olayda kusurlu olduğu söylenemez.

---

⁴² Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.346-347, dn.10

⁴³ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.348

Ceza hukukunda, isnat yeteneği bulunan birisinin suç oluşturan, yani hukuka aykırı bir fiil işlemesi onun her zaman sorumluluğunu doğurmaz. Bu durumda özellikle hukuka uygunluk sebepleri ve kusuru kısmen ya da tamamen ortadan kaldıran haller söz konusu olabilir. Bu hallerde, failin cezai sorumluluğundan söz edilemez. Kişinin kusur yeteneğine sahip olup olmadığının tespitinde, belli bir zaman ve yer diliminde geçerli olan sosyal değerler etkili olur.⁴⁴

Kusur yeteneği, suçun işlendiği sırada var olması gerekir. İstisnası ise, kişinin kendi isteğiyle bu yetenekten yoksun kalmışsa, suç anında kusur yeteneğinin bulunduğu şeklindedir.

İsnat yeteneği, manevi unsurun bir ögesidir. Disiplin hukukunun önemli ilkelerinden olan kusursuz yaptırım olmayacağı (Pas de sanction sans faute) kuralı, disiplin soruşturmasının tamamında, memurun kusurlu olup olmadığını araştırmayı gerekli kılmaktadır. Memurun işlediği disiplinsizliğin sorumluluğunu kaldıran haller söz konusu olabilir.

2) Kusurluluk:

Kusur, fail ile eylem arasındaki psikolojik ilişkidir. Ancak ceza hukuku açısından önemli olan failin gerçekleştirdiği eylem yüzünden kınanabilmesi (cezalandırılabilmesi)'dir. Bu durum ise bir değer yargısını öngörür (normatif teori).

Kusur, failin yaptığı belli bir hareket esas alınarak belirlenir. Buna eylemin kusurluluğu denir. Kusurdan bahsetmek için, irade özgürlüğünün bulunması elzemdir. İrade özgürlüğü, kişinin istediğini yapması, istemediğini yapmaması imkanındır. Bunun bulunmadığı durumlarda kişi özgür değildir ve kusurlu olamaz. Buna göre, hukuka aykırı bir hareketi yapmaması mümkün olduğu halde yapan kişi kusurlu olabilir.⁴⁵

---

⁴⁴ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.353

⁴⁵ Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem: A.g.e., s.351-352

Kusurluluk ile ilgili olarak TSK.Dis.K.da bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, failin işlediği disiplinsizliği idrak ve irade edebilecek imkan ve kabiliyete sahip, yani kusur yeteneği olup olmadığını araştırmak zorunludur. Disiplinsizlik oluşturan fiilin kasden ya da taksirle işlenmiş olması yeterli değildir, disiplin sorumluluğu için ayrıca kusurluluk halinin de mevcut olması gerekir.⁴⁶ Örneğin memurun filli işlediği sırada TCK.nun 32 nci maddesi⁴⁷ kapsamında akıl hastalığına duçar olduğunu gösteren bir tıbbi raporun varlığı halinde sorumlu tutulmaması gerekir. Akıl hastalığı durumunda fiilin işlendiği andaki akli sağlığının yerinde olup olmadığına bakılmalıdır. Bu durumda ise, cezalandırma yerine sağlık sorunları için tedbirlerinin alınması, tedavi izini ya da resen emeklilik gibi işlemlere tabi tutulması gerekebilir. Bu konuda araştırma görevi, disiplin cezasını uygulamakla yetkili disiplin amirleri ve kurullarına aittir.⁴⁸

Avrupa Birliği memurları açısından Avrupa Adalet Divanı ağırlık derecesi dikkate alınmak şartıyla, akıl zayıflığı sebebiyle işlenen disiplinsizliklerin sorumluluğu kaldırabileceği sonucuna vardığı (CJCE, 27.5.1970, X c/Commission de controle, aff, 12/68, Rec.294) hakkında bkz: Sancaktar, Oğuz: A.g.e., s.291

⁴⁶ İşıklar, Celal: TSK. Disiplin Kanunu ve Yorumu, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s.107

⁴⁷ TCK. Akıl hastalığı Madde 32- (1) Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur. (2) Birinci fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmibeş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek ceza, altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.

⁴⁸ Sancaktar, Oğuz: A.g.e., s.289

3) Kusur türleri:

TCK'nun 21. maddesinde düzenlenen "Kast" kavramı, suçun temel unsurlarındandır. Maddenin 1. fıkrasına göre, *"Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir"*.

Kanununun bu düzenlemesine göre, kastın varlığı için failin hem suçun kanuni tanımında yer alan unsurlar bakımından bilgiye sahip olması (bilme), hem de bu unsurların gerçekleşmesini istemesi gerekmektedir. Maddenin 2. fıkrasında ise, olası kast yer almış bulunmaktadır. Buradan hareketle, üstten alta şöyle bir sıralama göze çarpıyor: Doğrudan kast (en ağır şekli), olası kast, bilinçli taksir ve taksir.

a) Kast:

Kusurun tipik şekli, kasttır. Kural olarak suçlar kasten işlendiği takdirde cezalandırılır. Bu sebeple, suç tiplerinde ayrıca kast vurgusu yapmaya gerek yoktur. Bu açıdan bir suç tipinde kasten ifadesine yer verilmişse, bu durum, o suç tipinin taksirli şeklinin de bulunduğunu gösterir.⁴⁹ Yrg.Ceza Gnl.Krl. kastı, hareket ve netice ile fail arasındaki ruhi bağ olarak tanımlamıştır.⁵⁰ Kastın varlığı için, failin, kanuni tanımda yer alan suçun objektif unsurlarını değil, suçu oluşturan fiili bilerek ve isteyerek gerçekleştirmiş olması gerekir. Olası kast kavramı da TCK da tanımlanmıştır. 21. maddenin ikinci fıkrasında, *"kişinin suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleştirebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır."* denmiştir.

⁴⁹ Gökpınar, Mahmut: "Ceza Sorumluluğunun Temeli", "Kast", TBB Dergisi, Sayı 79, 2008, s.200

⁵⁰ Avcı, Mustafa, "Öldürme ve Yaralama Suçlarının Manevi Unsuru", Kamu Hukuku Arşivi Dergisi, Mart 2005, s.88

(1) Kastın unsurları:

Kastın unsurları, bilme ve istemedir. Kast, özelliğini isteme unsurundan almakla birlikte, bu tek başına yeterli değildir. Suçu oluşturan fiilin tasavvur edilmesi, yani failin bu fiilin daha önceden bir görünümüne sahip olması da gerekir.

(a) *Bilme unsuru:* Kastın bilme unsuru, isteme unsurundan önce gelir. Bu konudaki ölçüt, suçun kanuni tanımıdır. Çünkü suça özelliğini kazandıran ve fail tarafından bilinmesi gereken unsurlar bu tanımda belirlenmektedir. Böylelikle örneğin adam öldürme suçunda, öldürme kastının varlığı için, failin hareketini yönelttiği şeyin insan olduğunu bilmesi gerekir.

Diğer yandan, kanunda suç olarak tarif edilmiş fiilin haksızlık oluşturduğuna ilişkin tüm unsurların bilinmesi gerekir. Kastın varlığından bahsedebilmek için, suçun haksızlık içeriğini belirleyen unsurlar fail tarafından bilinmelidir.⁵¹ Fiilin haksızlık içeriğine etkisi olmayan hususların bilinip bilinmediğinin herhangi bir önemi yoktur. Diğer taraftan fail, hareketin konusunu ve buna ait özellikleri de bilmelidir. Hareketin konusu ise, tipe uygun hareketin üzerinde gerçekleştiği şeydir.⁵² Yani fail, suçu oluşturan eylemin, icra edilmiş şekline ilişkin olarak kanuni tanımda belirtilen hususların da bilincinde olması gerekir.

Fail, hareketin zamanı, yeri ve kullanılan araca ilişkin hususları da bilmelidir. Yine bu bağlamda olmak üzere, fail, bir neticenin gerçekleşmesinin önemli olduğu suçlarda, gerçekleştirdiği fiili ile netice arasındaki nedensellik bağına bilmelidir. Ancak nedensellik bağlantısındaki önemsiz sapmalar, kastın varlığını etkilemez. Suçun kanuni tanımında suçun oluşabilmesi için, failin kendisine veya mağdura ait bir takım tanımlamalarda bulunulmuşsa bunların da fail tarafından bilinmesi kastın varlığı bakımından önem taşımaktadır.⁵³

---

⁵¹ Gökpınar, Mahmut: A.g.e., s.201-202

⁵² Gökpınar, Mahmut: A.g.e., s.203-204

⁵³ Gökpınar, Mahmut: A.g.e., s.205-206

(b) *İsteme unsuru*: Kastın varlığı için bilme yeterli değildir, bunun yanısıra bilinen bu hareketin veya neticenin istenmesi de gereklidir. Doktrinde, isteme kavramının karşılığı olarak irade unsuru kavramı da kullanılmaktadır. İstemenin bir iradeye dayanması nedeniyle bu kavram tercih edilmektedir. Kasta asıl özelliğini veren isteme unsurudur.

İrade veya isteme unsuru sabit olduğunda, kastın düşünme ve öngörme yani bilme unsuru bakımından ayrıca bir araştırma yapmaya gerek yoktur. Fail neleri biliyorsa kastın varlığı açısından bunları istemelidir. Bilme ve isteme çakışmalıdır. Kişi işlediği fiilin sonuçlarını öngörmüş ise bunların gerçekleşmesini istememiş olsa bile kasten hareket etmiştir. 5237 sayılı TCK.da kanun koyucu önceki 765 sayılı TCK'dan farklı olarak kusurun ağırlığı veya hafifliğinin takdirini tamamen hakime bırakmıştır. Bu nedenle, TCK'nın 21 ve 22. maddelerinde olası kast ve bilinçli taksir ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Kişinin gerçekleşmesini istediği bir netice ile ilgili olarak doğrudan kastının bulunduğu kabul edilir.

Ceza hukuku anlamıyla taksir, kanun tarafından düzenlenmiş hukuka aykırı bir fiilin, iradi olarak gerçekleştirilmesine karşılık, neticenin fail tarafından öngörülebilmesi gerekirken öngörülememesi ki bu bilinçsiz taksirdir veya öngörüldüğü halde istenmemiş (bilinçli taksir) olmasıdır. Yani işlediği fiilde kusurlu görülen failin istemediği sonuçtan sorumlu tutulması taksiridir. Böylelikle kastın dışında da bir sorumluluk şekli kabul edilmiştir.

(2) Disiplin hukukunda kast:

Disiplin hukukunda da kural olarak kastın mevcut olmaması halinde disiplin suçu oluşmaz. Buna göre; failde kusurlu irade olmaması veya bu iradeyi ortadan kaldıran veya mücbir sebeplerin (cebir, ikrah, tehdit, yanıltma ve sapma) varlığı durumunda kişinin kusurlu sayılmaması gerekir. Bununla birlikte, TSK.Dis.K.nun madde tanımında açık bir düzenleme bulunmasa dahi, bazı disiplinsizliklerin niteliği gereği olarak sadece kasden işlenebileceğini kabul etmek gerekir. Dolayısıyla

madde metninde açıkça yer almasa bile disiplinsizliğin niteliği de dikkate alınarak sadece kasden işlenebilecek disiplinsizlikleri aşağıya çıkarmış bulunmaktayız:⁵⁴

1. *TSK.Dis.K.da kasıtle işlenebileceği açıkça öngörülen disiplinsizlikler şunlardır:*

- Üste saygısızlık (18/1-1),
- Yalan söylemek (18/1-b),
- Emre itaatsizlik (19/1-a),
- Mahiyetinin disiplinsizliği hakkında soruşturma yapmamak (19/1-e).

2. *Kanunda açıkça düzenlenmeyen ancak eylemin niteliği gereği sadece kasden işlenebilen disiplinsizlikler şunlardır:*

- Kısa süreli kaçmak (19/1-b),
- Uzun süreli firar etmek (20/1-e),
- Kavga etmek (20/1-m).

Nitekim 6771 sayılı Kanun ile gerçekleşen Anayasa değişikliği ile kaldırılmış olan AYİM., TSK.Dis.K.nun uygulamasıyla ilgili bir kararında; emre itaatsizlik disiplinsizliğinde kasıt olmadan cezalandırmanın mümkün olmadığına işaret etmiştir. Bu Kararda özetle; *“Davacıya ikmal planının hazırlanması emrinin Ocak ayı içerisinde verildiği görüldüğünden emrin gereğinin yerine getirilmesi için yeterli sürenin tanındığı, ancak 15 Nisan 2014 tarihi itibarıyla emrin tam olarak yerine getirilmediği anlaşıldığından, davacının ihmal kastıyla hareket ederek hizmete ilişkin emrin gereğini tam yapmamak suretiyle emre itaatsizlik disiplinsizliğini işlediği kanaatine varıldığı”* ifade edilmiştir.⁵⁵

Keza AYİM. bir başka kararında da, *“davacının açıklanan eylemiyle, bağlı bulunan birliklerde görev yapan personelin sağlığını ilgilendirmesi nedeniyle hizmete ilişkin olduğu değerlendirilen kıyafet iyileştirilmesi konusundaki emrin gereğini kasten tam yapmamak suretiyle emre itaatsizlik disiplinsizliğini işlediği*

⁵⁴ Aynı fikirde olmak üzere bkz: Işıklar, Celal: A.g.e., s.112

⁵⁵ AYİM.3.D., 25.6.2015, E.2014/1404, K. 2015/946; Benzer nitelikte olmak üzere AYİM.3.D., 12.3.2015, E.2014/1158, K.2015/384

kanaatine varıldığından, davacının anılan eylemi nedeniyle emre itaatsizlik disiplinsizliğinden iki gün hizmet yerini terk etmeme disiplin cezası ile cezalandırılmasında hukuka aykırı bir yön bulunmadığı” ifade edilmek suretiyle, kasıt unsuru özellikle vurgulanmıştır.⁵⁶

AYİM.3.D.nin başka bir kararında da emre itaatsizlik disiplinsizliğinde kasıt unsuruna açıkça vurgu yapılmış ve, *“Emre itaatsizlik disiplinsizliğinin oluşabilmesi için askeri hizmete ilişkin somut bir emrin varlığı, bu emrin tebliğ edilmiş olması, kasıtlı bir eylem ile bu emrin tam yapılmaması, değiştirilerek veya sınırının aşılması gerekmektedir. Madde lafzından da anlaşılacağı üzere emre itaatsizlik disiplinsizliğinin oluşabilmesi için kasıtlı bir eylemin varlığı zorunludur... Savunma istem yazısı, ceza kararı ve itirazın reddine dair yazı incelendiğinde davacının hangi kasıtlı eylemi ile disiplinsizlik işlediğinin belirtilmediği, davacının defalarca uyarılmasına rağmen birliğinde olayların devam ettiğinin belirtildiği görülmektedir. Ayrıca davacının hangi kasıtlı eylem veya eylemleri ile İl Jandarma Komutanının vermiş olduğu sözlü emre aykırı hareket ettiği de belirtilmemiştir. Bu nedenlerle idare tarafından davacı hakkında tesis edilmiş olan 1/12 aylıktan kesme disiplin cezasının hukuka aykırı olduğu” ifade edilmiştir.⁵⁷*

AYİM. başka bir kararında da; *“Tüm bu bilgiler bir arada değerlendirildiğinde cumhuriyet savcısının talimatı üzerine sorumluluk bölgesinde gerçekleşen adli olaya müdahale etmek için sivil ambulans ile tek başına olay yerine giderek olaya müdahale eden davacının emre itaatsizlik kastı ile hareket etmediği, verilen görevi yerine getirdiği, bu nedenle davacı hakkında idare tarafından tesis edilen 1 gün hizmet yerini terk etmeme disiplin cezasının hukuka aykırı olduğu sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır.”* diyerek, suç kasdını özellikle aramıştır.

AYİM., davacının ulaşım güvenliğini ihlal etmek disiplinsizliğinden dolayı 1/20 aylıktan kesme disiplin cezası ile cezalandırıldığı bir olaya ilişkin bir kararında da, bu eylemin kasıtlı işlenebileceği, ancak zaruret halinde kasttan söz edilemeyeceği

---

⁵⁶ AYİM.3.D., 04.06.2015, E.2014/1647, K.2015/835

⁵⁷ AYİM.3.D., 8.1.2015, 2014/968, 2014/57

hususuna vurgu yapılmıştır. Kararda özetle; *“..Davacının sınav başvurusu kabul edilmiş sınav için davacıya izinde verilmiştir. Emniyetli konvoy günleri belirli aralıklarla belirlenmektedir. Davacının sınava girebilmesi için izinli gönderildiği tarihte emniyetli konvoyun olmadığı anlaşılmaktadır. Davacı kendi imkanları ile garnizondan ayrılarak sınava katılmıştır. Burada davacının suç kastı olmadan, zaruret hali içerisinde hareket ettiğinin kabulü gerekir. Bu sebeplerle davacı hakkında idare tarafından tesis edilen 1/20 aylıktan kesme disiplin cezasının hukuka aykırı olduğu sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır. Yukarıda açıklanan nedenlerle; , Davacı hakkında idare tarafından tesis edilen 1/20 aylıktan kesme disiplin cezasının iptaline ..oybirliği ile karar verildiği”* ifade edilmiştir.

Diğer bir örnekte, izin süresini özürsüz geçirmek(19/1-c) disiplinsizliğinden cezalandırılan bir personel hakkındadır: *Eşinin doğum yapması sebebiyle 22.09.2013 tarihinden itibaren 10 gün doğum iznine ayrılan bu personelin izin kağıdında dönüş tarihinin 03.10.2013 olarak belirtildiği, 02.10.2013 tarihinde sabah bölük idari işler astsubayının kendisini telefonla arayarak mesaiye gelmesi gerektiğini söylediği, anılan personelin çağırılması üzerine birliğine katıldığı, aynı gün bölük komutanı tarafından 02.10.2013 tarihinde sabah mesaiye gelmediği için savunmasının alındığı ve izin süresini geçirmek disiplinsizliğinden 1/20 aylıktan kesme disiplin cezası ile cezalandırıldığı bu olayda, AYİM.3.D. şu kararı vermiştir: “Davacı eşinin doğum yapacak olması sebebiyle izin talebinde bulunmuş ve 22.09.2013 tarihinden itibaren 10 gün izne ayrılmıştır. Dosya içerisinde yer alan izin kağıdı fotokopisi incelendiğinde dönüş tarihinin 03.10.2013 olarak belirtildiği görülmektedir. Davalı idare savunmasında dönüş tarihinin sehven hatalı yazıldığını belirtmiştir. Ancak bu hatanın oluşumunda davacının katkısı bulunmamaktadır. İzin kağıdında dönüş tarihi 03.10.2013 tarihi olarak yazarken davacının bu tarihe itibar etmesi doğal olup, bir gün önce mesaiye gelmesi beklenemez. Ayrıca 02.10.2013 günü sabah telefonla mesaiye çağrılan davacının derhal mesaiye geldiği göz önüne alındığında, davacının izin süresini geçirmek gibi bir kastının da olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeplerle davacı hakkında idare tarafından tesis edilen 1/20*

aylıktan kesme disiplin cezasının hukuka aykırı olduğu sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır.”⁵⁸

b) Taksir:

(1) Kavram:

Kanun koyucu bu noktada fiil, fail ve hukuk kuralı arasında manevi bir bağın kurulabileceğinden hareketle “Taksir” kavramını ortaya koymuştur. Ceza hukuku anlamında, “*Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanunî tanımında belirtilen neticesi ön görülmeyerek gerçekleştirilmesidir*”(5237 sayılı TCK. 22/2).⁵⁹

(2) Cezalandırma koşulları:

TCK.na göre, taksirle işlenmiş olan bir fiilin cezalandırılabilmesi için şu koşulların mevcut olması gerekir:

- Ceza kanununda fiilin taksirle işlenmesi halinde cezalandırılacağı açıkça yazılı olması,

- Failin dikkat ve özen yükümlülüğünü ihlali, taksirle işlenen fiilin neticesinin öngörülebilir olması ve

- Taksirle işlenen fiilin, faile objektif olarak isnat edilebilmesi.

Taksirin unsurları olarak şu noktalara işaret etmek gerekir:

(1) *Kanunda açıkça belirtilmiş olmalıdır:* Ceza kanununda açıkça belirtilmediği sürece taksirli hareketle işlenen bir fiilden dolayı kimse cezalandırılmaz. TCK.’da yer alan pek çok suç tipinin taksirli şekli bulunmadığından bunların taksirli hallerinin cezalandırılması mümkün değildir.

⁵⁸ AYİM.3.D., 05.06.2014, E.2013/1626, K.2014/855.

⁵⁹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte aynı zamanda taksir ve bilinçli taksir ayrımı da yapılmıştır. Bilinçli taksir TCK m. 22/3 uyarınca “kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi hâlinde” mevcuttur. Bu durumda taksirle işlenen suçta ceza ağırlaştırılır.

(2) *Fail, hukuka aykırı neticeyi istememiş olması gerekir:* Taksirden bahsedebilmek için öngörülmüş olsun (bilinçli taksir) veya olmasın (bilinçsiz-basit taksir) neticenin istenmemesi aranır. Bu unsur, özellikle bilinçli taksiri olası kasttan ayırır. Toplumun kendisine yüklediği dikkat ve özen yükümünü ihlal ederek zararlı neticeye sebep olan fert cezalandırılacaktır. Söz konusu yükümün yerine getirilmesi her vazifenin yerine getirilmesinde aranan bir imkânın varlığına bağlıdır. İşte bu imkân neticenin öngörülebilir nitelikte olmasıdır. Taksirli haksızlığın esası, objektif dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılıktır. Gerçekten meydana gelen neticeden sorumluluk için, buna dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışla sebebiyet verilmiş olmalıdır.

Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışın olmadığı hallerde, meydana gelen neticeden dolayı ceza hukuku sorumluluğu söz konusu değildir. Taksirli sorumluluk, objektif dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali ile zararlı veya tehlikeli neticenin öngörülmemesi yahut öngörülmesine rağmen önlenmemesidir.

Dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali sebebiyle failin cezalandırılıp cezalandırılmayacağı hususu ise, ayrı bir değerlendirmeyi gerekli kılar. Bu değerlendirme objektif değil, sübjektif bir niteliktedir. Ortalama bir insan veya failin mensup olduğu sosyal sınıfın ortalama insanı değil, failin kişisel nitelikleri dikkate alınarak (zekâsı, eğitimi, yaşam koşulları, maharetleri, kabiliyeti, tecrübesi, sosyal konumu) somut olayda bu yükümlülüğü yerine getirip getiremeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır.

(3) *İstenmeyen neticenin mutlaka gerçekleşmiş olması gerekir:* Ayrıca, kanuni tarifte yer alan ve istenmeyen neticenin mutlaka gerçekleşmiş olması aranır. Diğer bir deyişle bu nev'i suçlarda netice meydana gelmemişse, failin teşebbüsten dolayı cezai sorumluluğundan bahsedilemez(TCK. 35/1).

(4) *Fiil ile netice arasında nedensellik bağının bulunması gerekir:* Taksirli suçlarda da fiil ile netice arasında nedensellik bağının bulunması, cezalandırmanın şartını teşkil eder. Zararlı netice, failin taksirli hareketine üçüncü şahsın kusurlu bir eyleminin eklenmesi sonucu da meydana gelmişse, taksirli suçlara iştirak mümkün

bulunmadığından(TCK. 40/1) herkes kendi taksirli eyleminden kusuruna göre sorumlu tutulacaktır(TCK. 22/5).

(5) *Taksir, suçta ispatlanmalıdır*: Kanunun sorumluluk olarak öngördüğü taksir, taksirli şeklinin kabul edildiği suçta ispatlanmalıdır. Zira, her olayda taksirin ispatlanmasından vazgeçilir ve sorumluluk için sadece maddi nedensellik bağının varlığı yeterli kabul edilirse, bu durum kusurlu sorumluluğun ortadan kalkması anlamına gelir. TCK.'nın 22 nci maddesinin 3 üncü fıkrasında bilinçli taksirin tanımına yer verilmiştir: *“Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suçta ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır”*.

Görüldüğü üzere bilinçli taksir halinde, taksirli suçun cezası artırılmaktadır. Gerek bilinçli taksir, gerekse basit taksirde, fail gerçekleşen neticeyi istememektedir. Basit taksirde, fail öngörmesi gerekeni öngörememekte, bilinçli taksirde ise, öngördüğü halde gerçekleşmesini istemeyip bunun gerçekleşmemesi için gerekeni yapmaktadır.⁶⁰

Aslında hem basit hem de bilinçli taksirde neticenin objektif olarak öngörülebilir olması şarttır. Eğer, netice aynı şart ve durumdaki hiç kimse tarafından öngörülemez ise tesadüften söz edilir ve fail taksirden sorumlu tutulmaz. Bu nedenle basit taksirde fail öngörülebilene neticeyi objektif özen yükümlülüğüne uymadığı için öngörememekte (örneğin, uyumaması gerektiği halde uyuması) ve istemediği neticeye yol açan davranışı ifa etmektedir. Bilinçli taksirde ise, fail neticeyi öngördüğü halde fiili işlemektedir.⁶¹

(3) Disiplin hukukunda taksir:

TSK. Disiplin Kanunu, *“Kanunda açıkça belirtilmediği sürece taksirli hareketle işlenen bir fiilden dolayı kimse cezalandırılmaz”* şeklinde açıklanan ceza hukuku temel ilkesinden ayrılmakta ve genel olarak, disiplinsizliklerin hem kasten hemde taksirle işlenebileceğini kabul etmektedir. Esasen öğreti de, idari yaptırımları

⁶⁰ Apaydın, Cengiz: “Taksirle Yaralama Suçu”, Ankara Barosu Dergisi, 2011/1, s.72

⁶¹ Apaydın, Cengiz: A.g.e., s.73

gerektiren eylemlerin, kanunda açıklık bulursa bile hem kasden hem de taksirle işlenebileceği kabul edilmektedir.⁶²

TSK.Dis.K.nun 4/1 inci maddesi hükmü de bunu amirdir. Disiplinsizliğin tanımında açıkça kasten işlenebileceği öngörülmüş ise, bu disiplinsizliğin taksirle işlenmesi mümkün olmadığından, TSK.Dis.K.nun 4 üncü maddesi 1. fıkrası metnine, “*Bu Kanunda ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde*” ifadesi konularak bu konudaki karışıklığa mahal verilmemesi sağlanmıştır(Bkz. Madde Gereği).

Bununla birlikte, fiilin kasten işlenebileceği TSK. Disiplin Kanunu’nda açıkça belirtilmemiş ise, bu genel kural geçerli olmayacaktır. Yani TSK. Disiplin Kanununda, açıkça kasten işleneceği yazılmamış olan disiplinsizlikler taksirle de işlenebilecektir.

Ancak; disiplinsizlik yapan personelin taksire dayalı kusuru, Kanunun 6 ncı maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında takdir hakkının kullanılmasında amir tarafından dikkate alınacaktır.(Bkz. Madde Gereği). TSK. Disiplin Kanunu, ceza kanunları anlamında suçları değil, disiplinsizlikleri düzenlemekle, bu genel prensip dışında fiillerin taksirle de işlenebileceğini öngörmektedir.

4) Kusurluluğu etkileyen haller (Kusurluluğu ortadan kaldıran sebepler):

Türk hukuku açısından kusur prensibi gereğince, kusurlu hareket etme yeteneği bulunmayan, hukuk kuralının anlamını bilmediği veya bilebilecek durumda bulunmadığı, hatta bilebildiği halde, ona uygun hareket edemeyecek durumda olan bir kimseye, ceza verilmemektedir. Ceza kanunumuz kusurluluğu etkileyen hallere hukuka uygunluk sebepleri ve hatayı (TCK. 30/1, 2) eklemek suretiyle ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan haller olarak değerlendirmektedir. Hukuka

---

⁶² Değirmenci, Olgun-Tanrıverdi, Battalgazi: Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara, Temmuz 2013, 1. Baskı, s.101, Erol, Atanur: İdari Yaptırımların Hukuki Nitelikleri ve İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Yargısal Başvuru Yolları, Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Edirne 2009., s.30

uygunluk sebepleri daha önce hukuka aykırılık bahsinde incelendiğinden burada tekrarlanmayacaktır.

Buna göre kusurluluğu etkileyen haller;

1. Hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılması(TCK. 27),
2. Yaş küçüklüğü(TCK. 31),
3. Akıl hastalığı(TCK. 32),
4. Sağır ve dilsizlik(TCK. 33),
5. Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma (TCK. 34),
6. Cebir ve tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi(TCK. 28),
7. Mücbir sebep, kaza ve tesadüf, zorunluluk hali dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi(TCK. 25/2),
8. Hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi(TCK. 24),
9. Haksız tahrik(TCK. 29), ve
10. Çeşitli hata halleri(TCK. 30/3-4) olarak belirtilmektedir.

Bunların her birisi ayrı birer inceleme konusu olabilecek genişlikte olmaları sebebiyle, burada sadece isimlerine ve ilgili madde numaralarına yer verilmekle yetinilmiştir.